

Ana Sarić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu
Poljička cesta 35, HR-21000 Split
<https://orcid.org/0000-0002-6179-7426>
asaric@ffst.hr

IZ OBILJA SRCA USTA GOVORE – SPONA GOVORA I LJUDSKIH OSOBINA U SOMATSKOJ FRAZELOGIJI

U radu se prikazuje analiza frazema sa somatskom sastavnicom *jezik/tongue/Zunge* kojima se leksikaliziraju ljudske osobine kao odraz čovjekova govora i interpersonalne komunikacije. Utvrđuju se sličnosti i razlike na semantičkoj i motivacijskoj razini unutar hrvatskog, engleskog i njemačkog korpusa. Ustanovljuje se kako je primarna motivacija i zajednička osnova frazema određena funkcijom jezika kao organom i metonimijom govora, no također razrađena različitim motivacijskim mehanizmima jedinstvenima za pojedinu jezičnu zajednicu. Semantičkom analizom također se utvrđuje kako se frazemima sa sastavnicom *jezik/tongue/Zunge* u svim trima jezicima primarno leksikaliziraju negativni aspekti ljudske osobnosti te otkriva negativna dimenzija spone govora i ljudskih osobina u domeni figurativne upotrebe jezika.

1. Uvod

Somatski su frazemi određeni obilježjima koje pripisujemo frazemima općenito te ih stoga definiramo kao sveze riječi koje karakterizira ustaljenost uporabe, cjelovitost i relativno čvrsta struktura (Menac, Fink Arsovski i Venturin 2014). Riječ je o višerječnim leksičkim jedinicama koje za barem jednu sastavnicu imaju naziv za dio tijela (Kovačević 2012) te koje su prošle proces frazeološke konvencionalizacije kako bi postale figurativni, idiomatski izrazi (Omazić 2015). Ovisno o stupnju idiomatičnosti ili nekompozicionalnosti značenja pojedinog frazema ovisi i razina njegove semantičke prozirnosti, to jest razumijevanje

motivacije njegova značenja. Sukladno tome, semantička interpretacija pojedinih frazema podrazumijeva kolaž različitih teorijskih i metodoloških okvira kako bi se objasnila sva „širina i dubina frazeološke građe” (Omazić 2014: 38). Proces razumijevanja frazema uključuje stoga motivacijske mehanizme konceptualne metafore i metonimije, konvencionalno znanje o kulturi i svijetu, stilske figure, etimologiju, pojedinačno značenje i suodnos sastavnica frazema, ali i brojne ostale čimbenike koji u različitim međuodnosima utječu na procesiranje njihova značenja. Najveći broj somatskih frazema motiviran je funkcionalnim obilježjima somatskih sastavnica (primjerice motorikom ili funkcijama organa osjeta) što implicira da je fiziologija dijelova ljudskoga tijela mnogo važnija od njihova izgleda i položaja (Tyrpa 2005 prema Guławska-Gawkowska 2013). Frazemi motivirani pokretima tijela kao što su geste i mimika izražavaju čovjekova unutarnja stanja i osjećaje (Hrnjak 2005) te čine posebnu podvrstu frazema koju, prema Burgeru (2003), nazivamo kingramima. Frazemi gestovno-mimičkoga podrijetla imaju konkretne i apstraktne denotate. Prvi se odnose na sam pokret ili opis pokreta dok drugi izražava određen stav ili držanja, odnosno izvršenje pokreta te je simboličkoga karaktera (Kovačević 2012). Konačno, pojedini frazemi su sinkronijski razumljivi, dok pojedini zahtijevaju dijakronijsku interpretaciju.

Istraživanja somatske frazeologije na jednojezičnom i kontrastivnom planu predstavljaju dio suvremenih frazeoloških istraživanja u okviru hrvatskoga jezikoslovlja (Dugandžić 2019, Hrnjak 2005, Novoselec 2019, Spicijarić Paškvan 2018, Valenčić Arh i Pavić Pintarić 2020 i dr.). Kovačević (2012) donosi pionirski pristup obradi hrvatske somatske frazeologije pri čemu se somatski frazemi analiziraju sa strukturnoga, sintaktičkoga i semantičko-konceptualnog aspekta te uključuje one kojima se opisuju čovjekove osobine, a koje sadrže, među ostalim, i somatizam *jezik*.

Iako je leksem *jezik* višeznačan i u leksikografskoj obradi ima široku razradu značenja, na prvom mjestu označen je upravo kao somatizam, to jest organ osjeta i govora (VRH¹ 2015). Uz značenjske sličnosti i razlike, istovrijedni leksem u engleskom (*tongue*) i njemačkom jeziku (*Zunge*), također primarno označavaju dio tijela, to jest, organ osjeta, probave ili govora, ali i način komuniciranja s obzirom na ton, smisao izrečenog ili namjere

¹ Uvriježena kratica za *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika*; gl. ur. Lj. Jojić.

govornika (*Merriam-Webster's Collegiate Dictionary* 1999). Svezama riječi poput frazema sa sastavnicom *jezik* mogu se stoga slikovito opisati značajke *interpersonalne komunikacije* koja, između ostaloga, svojom formom i sadržajem odražava osobine govornika (Hartley 1999).

Sponu govora i ljudskih osobina otkrivamo još u biblijskim tekstovima gdje je čovjekov govor prikazan kao odraz njegovih moralnih vrijednosti i odlika. Naime, pravednikov jezik jest odabrano srebro (Izr 10, 20), jezik mudrih iscjeljenje (Izr 12, 18), dok onaj tko ne griješi u govoru i može obuzdati svoj jezik, savršen je čovjek i može vladati cijelim svojim bićem (Jak 3, 2). O značaju čovjekove osobnosti u govoru i govorništvu, koji ima gotovo jednaku važnost kao entimem², progovara i Aristotel u svojoj „Retorici“. Naime, umijeće uvjeravanja uključuje i karakter govornika koji se otkriva kroz komunikaciju te podrazumijeva izvorno povjerenje i iskrenost (*ethos*), empatiju (*pathos*) te *logos* – same riječi i njihov odabir (Borg 2010).

Prema lingvističko-antropološkim stajalištima, čovjek po intuiciji interpretira govor kao osobni izričaj svakog pojedinca budući da način govora odražava pojedine aspekte njegove osobnosti (Sapir 1927). Govor pri tome obuhvaća dinamiku glasa, stil govora, ali prije svega odabir rječnika te se uvijek realizira na dvjema razinama, onoj individualnoj i društvenoj (Sapir 1927). Budući da je jezična interakcija nužno i društvena interakcija (Yule 1996), kvaliteta komunikacije i kvaliteta odnosa među ljudima međusobno su povezane (Antolović i Sviličić 2016).

Cilj ovoga istraživanja jest utvrditi koje se ljudske osobine otkrivaju putem somatskih frazema sa sastavnicom *jezik* kojima se opisuje način govora i interpersonalne komunikacije u hrvatskom, engleskom i njemačkom jeziku. Uvidom u relevantnu literaturu nalazimo da ova domena somatske frazeologije nije do sada istražena na višejezičnom planu, a rijetka jednojezična istraživanja pokazuju kako u ovom tipu frazema prevladavaju negativne ljudske osobine (v. Kovačević 2012; Sarsembayeva i dr. 2018).

² Entimem je retorički silogizam koji, pored *primjera* i *tekmerija* (indicije), predstavlja najznačajniju logičku metodu uvjeravanja (Višić 1989, u predgovoru Aristotel 1989: XXI).

2. Metodologija istraživanja

U skladu sa suvremenim međujezičnim istraživanjima frazema koja predstavljaju odmah od formalne k funkcionalnoj razini usporedbe, primarni je cilj ovoga rada utvrditi sličnosti i razlike između somatskih frazema triju jezika na semantičko-konceptualnoj i motivacijskoj razini. Sukladno tomu, u prvoj fazi istraživanja provela se značenjska analiza frazema na temelju koje se nastojalo utvrditi koje se ljudske osobine leksikaliziraju putem somatskih frazema sa sastavnicom *jezik* u trima jezicima, to jest kojem tematsko-značenjskom polju pojedini frazem pripada. U drugoj fazi istraživanja nastojalo se razraditi motivaciju njihova značenja, uzimajući u obzir sve motivacijske mehanizme i čimbenike kojima se dodatno razrađuje primarna motivacija frazema određena konvencionalnim znanjem o jeziku kao organu govora. U konačnoj fazi analize, frazemi su se pridružili zajedničkim tematsko-značenjskim skupinama te prikazale utvrđene sličnosti i razlike među trima jezicima u kontekstu frazeološkog, ali i denotativnog značenja.

Korpus frazema sa sastavnicom *jezik/tongueZunge* kojima se slikovito opisuje spona govora i ljudskih osobina obuhvaća 40 frazema i frazemskih inačica, a ekscirpiran je iz relevantnih jednojezičnih frazeografskih izvora: *Hrvatski frazeološki rječnik*, *Rječnik hrvatskih somatskih frazema*³, *Cambridge Idioms Dictionary*, *Collins Cobuild Idioms Dictionary*, *Oxford Dictionary of English Idioms*, *Oxford Dictionary of Idioms*, *The American Heritage Dictionary of Idioms*, *Deutsche Idiomatik – Wörterbuch der deutschen Redewendungen im Kontext*, *Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. Navedeni rječnici ujedno predstavljaju izvor njihova semantičkog opisa. Za potrebe međujezične usporedbe, u istraživanju se također služilo širim opusom svih relevantnih priručnika koji obuhvaćaju opće i frazeološke jednojezične i dvojezične rječnike hrvatskoga, engleskoga i njemačkoga jezika, kao i frazeološke baze podataka unutar mrežnih izvora. Tako su hrvatskim primjerima, ako su zastupljeni u navedenim izvorima, pridruženi engleski i njemački prijevodni ekvivalenti, dok su dvama germanskim jezicima pronađeni hrvatski ekvivalenti.

³ *Rječnik hrvatskih somatskih frazema* dio je monografije *Hrvatski frazemi od glave do pete* B. Kovačević (2012).

S obzirom na svojstvo višeznačnosti, pojedini frazemi pridruženi su različitim tematsko-značenjskim skupinama, to jest predstavljaju leksikalizaciju različitih ili semantički bliskih ljudskih osobina. Naime, slojevitost semantičkog opisa i kontekstualne upotrebe isključuje postojanje stroge granice pri njihovoj klasifikaciji te su pojedine skupine frazema podložne semantičkoj disperziji. Polazni frazemi zastupljeni u jednojezičnim frazeografskim izvorima masno su otisnuti, dok se prijevodni ekvivalenti unutar dvojezične leksikografije i frazeografije navode u kurzivu. Svi primjeri navedeni su u skladu s metodologijom pripadajućih rječničkih izvora.

3. Ljudske osobine kao odraz interpersonalne komunikacije u frazemima sa sastavnicom *jezik/tongue/Zunge*

Semantičkom analizom trojezičnoga korpusa ustanovljeno je deset tematsko-značenjskih skupina frazema sa sastavnicom *jezik/tongue/Zunge* kojima se opisuju ljudske osobine u hrvatskom, engleskom i njemačkom jeziku: 1. Otvorenost, izravnost, iskrenost; 2. Rječitost; 3. Brbljavost; 4. Brzopletost; 5. Sklonost ogovaranju, zloba, zajedljivost; 6. Dvoličnost, sklonost prijevari; 7. Sklonost kritiziranju; 8. Uljuđenost u govoru, pristojnost; 9. Neozbiljnost, neiskrenost i 10. Slatkorječivost.

3. 1. Otvorenost, izravnost, iskrenost

Frazemske inačice **bez dlake na jeziku**, **biti bez dlake na jeziku** i **nemati dlake na jeziku** odnose se na otvoren, iskren i izravan govor u kojem bez okolišanja i straha iznosimo svoje stavove i izražavamo svoja mišljenja. Motivaciju ovih frazema, prema Kovačević (2012), možemo staviti u romanski, ali i slavenski kontekst budući da jedni izvori navode kako je riječ o kalku talijanskog frazema *non avere peli sulla lingua*, dok ga drugi, etnografski, povezuju s postupkom predenja vune. Riječ je o dlačicama vune koje ženama često ostaju na jeziku jer ustima, zbog zauzetih ruku, skidaju grudice kako bi upredena vuna bila što glatkija. Izbacivanjem dlačica omogućava se slobodan govor koji nije ograničen

nikakvim preprekama, što odgovara definiciji navedenog frazema. Engleski prijevodni ekvivalenti zastupljeni u dvojezičnoj frazeografiji *not be mealy-mouthed, make no bones about sth., not mince your words, pull no punches/without pulling punches, straight from the shoulder* ne sadrže somatizam jezik. U dvojezičnim hrvatsko-njemačkim izvorima također ne nalazimo frazem koji sadrži sastavnicu *jezik*, već izraze *frank und frei, offen und ehrlich, ohne Scheu (Zurückhaltung), ohne falsche Bescheidenheit* u kojima je sadržana semantika hrvatskog frazema ('otvoreno, iskreno, bez suzdržanosti i lažne skromnosti').

Koncept otvorenosti i iskrenosti se u njemačkom frazeosomatskom fondu leksikalizira putem frazema **das/sein Herz auf der Zunge tragen/haben** koji sadrži somatizam *jezik*, ali i *srce*. Prijevodni ekvivalenti glase *što na umu, to na drumu te što na srcu, to [i] na jeziku*. Dijakronijsku motivaciju frazema i njegovu prvotno negativnu konotaciju kojom se označavala brbljavost otkrivamo još u Bibliji, Knjizi Sirahovoj (Sir 21, 26): *Die Narren haben ihr Herz im Maul; aber die Weisen haben ihren Mund im Herzen (Luđacima je srce u ustima, a mudracima su usta u srcu)*. Danas su oba značenja jednako zastupljena, kako brbljavost tako i iskrenost te otvorenost u govoru.

Frazemske inačice **biti oštra (oštrog) jezika, imati oštar jezik i oštar na jeziku** odnose se na osobu koja govori otvoreno, bez uvijanja, britko i oštro, pri čemu zna biti i neugodna prema sugovorniku. Engleski frazeološki ekvivalenti zastupljeni su u jednojezičnim i dvojezičnim frazeografskim izvorima te glase **have a sharp (biting) tongue, have a sharp tongue, pull no punches**. Njemački frazem **eine scharfe/spitze Zunge** osobu koja ima oštar i šiljast jezik dodatno određuje i kao onu koja je sklona zajedljivim i zlobnim primjedbama te koja voli proturječiti i verbalno napadati sugovornika. Razrada motivacije triju frazema temelji se na semantici pridjevskih sastavnica pri čemu se u hrvatskom i njemačkom jeziku krije pozadinska slika oštrice noža ili mača, koju također nalazimo u Bibliji: *Nesmotren govori kao da mačem probada, a jezik je mudrih iscjeljenje*. (Izr, 12:18). S druge strane, jezik koji nas može ugristi (*biting tongue*) možemo označiti kao metonimiju zmiје koja, uz šiljaste vrhove jezika, čovjeka napada ugrizom. Uzevši u obzir sve konotacije, navedene frazeme svrstavamo i pod osobine zlobe i zajedljivosti.

3. 2. Rječitost

Frazem **jak na jeziku** upućuje na osobu koja je rječita, koja mnogo i argumentirano govori (Kovačević 2012) pri čemu može ujedno biti hvalisava i razmetljiva (Menac i dr. 2014). U engleskom i njemačkom korpusu nalazimo primjere frazema koji uključuju sem rječitosti, ali koji nisu zastupljeni u dvojezičnim izvorima kao prijevodni ili frazeološki ekvivalenti.

Engleski frazem **have a silver tongue** podrazumijeva izrazitu elokventnost i sposobnost uvjeravanja. Dvojezični izvori donose inačicu *silver-tongued* uz značenja ‘slatkorječiv’ i ‘vrlo rječit’, pri čemu samo potonje odgovara engleskoj definiciji. Motivaciju značenja ovog frazema, koji je u uporabi od kraja 16. stoljeća, otkrivamo dijakronijskim putem i nalazimo unutar nekoliko različitih vjerovanja i legendi, ali i Biblije. Jedno od vjerovanja povezivalo je ugodan zvuk kojim je odzvanjalo srebro s melodioznošću i izražajnošću govora, a druga legenda izraz *silver-tongued* pripisuje opisu jednog engleskog propovjednika s kraja 16. stoljeća, imena Henry Smith, koji je nosio nadimak Silver Tongued Smith.⁴ No, izvor u kojem je zapisana poveznica između srebra i jezika jest biblijska Knjiga izreka gdje stoji: *Pravednikov je jezik odabrano srebro, a razum opakoga malo vrijedi* (Iz 10, 20). Navedenim izvorom ne potvrđuje se osobina rječitosti i sposobnosti uvjeravanja, ali se donosi pozitivna slika govornika naglašavajući da je vrijednost govora odraz moralnih vrijednosti čovjeka.

Njemački frazem **mit tausend Zungen reden/predigen** jednojezični izvori definiraju kao govor koji odražava izrazitu rječitost dok u dvojezičnim izvorima nalazimo i značenje ‘zdušno upozoravati (opominjati) *na što*’. Budući da ne nalazimo zabilježenu dijakronijsku motivaciju, objašnjavamo je sinkronijskim putem, putem hiperbole, gdje se preuveličavanjem broja jezika (dosl. ‘govoriti uz pomoć tisuću jezika’) izražava iznimna govorna sposobnost, a koja može uključivati i sem upozorenja i opomene.

⁴ Silver-tongued, <https://grammarist.com/idiom/silver-tongued/> (pristupljeno 4. prosinca 2024.).

3. 3. Brbljavost

Frazem **duga (dugog) jezika** također je višeznačan te podrazumijeva osobu koja je brbljava i razgovorljiva, ali i onu koja je nepristojna i nepromišljena u govoru. Inačica **imati dug jezik** određena je glagolskim sintagmama ‘mnogo (previše) govoriti, biti brbljav’. Dužina jezika izjednačava se s količinom izgovorenih riječi te prelazi uobičajeno poimanje i veličinu jezika. Frazeološki ekvivalenti koje nalazimo u hrvatsko-engleskim frazeografskim izvorima sadrže somatizam *usta*: *have a big mouth, have a loose mouth*, a jednojezični frazeografski izvori navode oblik **loosen your tongue** u značenju ‘mnogo pričati bez previše razmišljanja o onome što se govori’. Njemački frazem **eine lose Zunge** upotrebljava se u dvojakom značenju te s jedne strane podrazumijeva osobu koja je brbljava i nepromišljeno govori dok je, s druge strane, riječ o nedostatku poštovanja koje se očituje kroz drske i bezobzirne primjedbe. Frazem u potonjem značenju stoga navodimo i u tematsko-značenjskoj skupini koja se odnosi na sklonost ogovaranju i zlobu. Dok je motivacija hrvatskog frazema povezana sa značenjskim odnosom „veličina jezika – količina govora”, u engleskim i njemačkim primjerima riječ je o labavom jeziku (*loose tongue, lose Zunge*) koji kao takav ne predstavlja nikakvu prepreku nesmetanom prolazu i navali primjerenih i neprimjerenih izjava.

Frazem **imati jezik kao krava rep** zastupljen je samo u hrvatskom korpusu somatskih frazema i nosi značenje ‘mnogo (previše) govoriti, biti brbljav’. Motivacija ovog frazema jest prozirna jer podrazumijeva konvencionalno znanje o izgledu i funkciji repa navedene životinje. Naime, poznato je da krava ima dug rep kojim često maše da bi otjerala kukce koji joj smetaju. Prema Bunk i Opašić (2010), osoba koja *ima jezik kao krava rep* nije samo brbljava, nego i sklona ogovaranju. Ovaj frazem nema zabilježene prijevodne ekvivalente u engleskom i njemačkom jeziku.

Motivaciju frazema **mlatiti jezikom** u značenju ‘previše govoriti, brbljati, govoriti nekontrolirano’ povežujemo s istom pozadinskom slikom iako je sam izraz potvrđen još u Starom zavjetu i Zbirci izreka protiv lažnih proroka: *Evo me protiv proroka - riječ je Jahvina - koji mlate jezikom i proroštva kuju*. Budući da frazem nije zastupljen u dvojezičnoj frazeografiji, prijevodni ekvivalent nalazimo neizravno, gdje nas Bujas (2001) kod podnatuknice *mlati jezikom* upućuje

na izraze *ide mu jezik, pušta jezik* (previše, neoprezno): *his tongue is wagging*, ‘he talks to much’. Dvojezična hrvatsko-njemačka frazeografija navodi frazem *mlatiti jezikom* kao višeznačan te ga veže uz brbljavost, ali i ogovaranje u okviru glagolskih ekvivalenata 1. *quatschen, schwätzen* i 2. *tratschen*.

3. 4. Brzopletost

Frazemske inačice **brz (lak) na jeziku, brza (brzog) jezika i imati brz jezik** opisuju osobu koja je brzopleta, govori brzo i bez razmišljanja te koja uvijek ima spreman odgovor. U dvojezičnim frazeografskim izvorima nalazimo različite frazeološke ekvivalente: *have a quick tongue*, koji sadrži somatsku sastavnicu *jezik* i *have the gift of the gab*. Njemački frazem **eine flinke Zunge haben** određen je prijevodnim ekvivalentima *biti brz na jeziku*, ali i *biti brzopleta jezika*. Semantički opseg pridjeva *flink* obuhvaća i značenja ‘okretan, spretan, vješt’ te frazeološki sinonim *ein flinkes Mundwerk haben* koji ne znači samo *biti brz na jeziku*, već i ‘dobro odgovoriti’. Iz navedenog slijedi da njemački frazem *eine flinke Zunge haben* nosi i pozitivnu konotaciju koja se ne može svrstati samo pod koncept brzopletosti, već odražava i govornu vještinu. Frazemi svih triju jezika semantički su prozirni i imaju jasnu motivaciju – brz jezik jest brz govor.

3. 5. Sklonost ogovaranju, zloba, zajedljivost

Frazem **imati prljav (pogan) jezik** definiran je kao sklonost ogovaranju i lajanju. Razradu motivacije frazema otkrivamo putem prenesenog i pejorativnog značenja riječi *poganim*: ‘onaj koji je loša karaktera; pokvarenjak, varalica’. Iako je poganstvo kao povijesni pojam označavao antičke politeističke religije koje su u kasno rimsko doba bile rasprostranjenije u seoskim sredinama nego u gradu, danas je prisutan u izrazima kojima se izražavaju negativne ljudske osobine. Stoga je čovjek koji *ima poganu dušu* pokvaren, zao, koji *ima pogan jezik* sklon ogovaranju. Uz stilsku oznaku podrugljivosti i prenesenog značenja, VRH (2015: 1081) određuje *poganina* kao onoga koji ima loš karakter i donosi sinonime pokvarenjak, varalica. Motivacija frazema potvrđuje se i u semantici pridjeva *prljav* te prenesenom značenju ‘koji nije u skladu sa zakonom ili poštenjem’ (VRH 2015: 1208).

Engleski prijevodni ekvivalent nije zastupljen u frazeografskim izvorima te ga nalazimo u dvojezičnoj leksikografiji: *foul tongue/mouth* označava prostu osobu *pogana jezika*, dok sami pridjev *foul* nosi širok spektar značenja te se, među ostalim, odnosi na onoga koji je ‘nečist, prljav, podmukao, podao, opak, pogan’. Engleski izraz stoga, naspram hrvatskog, osim nedostatka moralnih vrijednosti uključuje i kvalifikaciju samog izražavanja jer *prljav jezik* ne podrazumijeva samo sklonost ogovaranju i laganju, već i prost rječnik. Njemački frazem **eine lose Zunge**, koji se prema svom primarnom značenju svrstava u koncept brbljavosti, odnosi se i na osobu koja je sklona drskim i bezobzirnim primjedbama pri čemu pokazuje nedostatak poštovanja prema sugovorniku. U tom značenju nalazimo nekoliko prijevodnih ekvivalenata: *biti lajava, pogana jezika*, ‘biti zajedljiv’ te pejorativ *imati veliku jezičinu*.

Brusiti (oštriti) jezik jest višeznačan frazem hrvatskog somatskog korpusa (v. Kovačević 2012). U prvom značenju određen je opisom ‘pripremati se za oštar, zajedljiv govor (odgovor)’ dok u drugom nosi značenje ‘ogovarati’. Razradu motivacije frazema otkrivamo u izreci *jezik može gore posjeći nego mač* te pozadinskoj slici brušenja mača ili noža kao pripremu za rezanje, kidanje ili čak ranjavanje. Naoštren nož ili mač znatno je opasniji od tupog te može nanijeti smrtnu ozljedu, čak i pri pokretima koji mogu biti posljedica nespretnog rukovanja. Podrijetlo frazema potvrđujemo u Bibliji, gdje u Psalmima nalazimo molitvu za zaštitu od zločinaca *koji oštre jezik svoj kao mač, zapinju na lukove svoje otrovne riječi kao strijele* (Ps 64, 3). Engleski nefrazeološki ekvivalent koji označava pripremu za zlobno ogovaranje ili verbalni napad zastupljen je jedino u dvojezičnim leksikografskim izvorima te glasi *get one’s tongue ready (for malicious gossip)*, ‘get ready for verbal assault’. Njemački frazem **seine Zunge an etw. wetzen** (*brusiti jezik na čemu*) nije definiran samo kao priprema za oštar ili zajedljiv govor ili ogovaranje, nego znači ‘zlobno i zlurado istresanje o čemu’. Na temelju navedenog zaključujemo da se u hrvatskom *brusi jezik* za sugovornika, dok se u njemačkoj frazeologiji *jezikom brusi* određena tema.

Frazem **očešati se jezikom o koga** u značenju ‘oklevetati koga, ogovarati koga’ nema prijevodne ekvivalente u dvojezičnoj leksikografiji. Motivaciju frazema otkrivamo putem prenesenog značenja glagola *očešati se* koji, kako se navodi u VRH-u (2015: 918), glasi ‘povrijediti koga riječima na prost način’. Definicija glagola u ovom kontekstu sadržava i neprimjeren način izražavanja, to jest,

prost rječnik koji nije zastupljen u frazeološkom opisu. Prijevodni ekvivalent prenesenog značenja hrvatskoga glagola *očešati se* nalazimo jedino u hrvatsko-engleskoj leksikografiji gdje se, pod oznakom *fig. očešati se (napasti)*, donose glagolske konstrukcije *snipe at, find fault with* te kolokvijalni izrazi *take a task, take a swipe/dig at* koji se odnose na izravan verbalni napad te uključuje kritiku i prigovaranje, no ne i klevetu i ogovaranje.

Tongues wag jedan je od primjera frazema koji sadrže velik broj inačica te ga nalazimo u oblicima *tongues wag, set/start tongues wagging, tongues are wagging, she wags her tongue*. Navedenim izrazima pridružuju se i različita značenja te tako izraz *tongues wag* označava ljude koji ogovaraju ('people are gossiping'), *set/start tongues wagging* znači dati povoda ogovaranju i govorkanju ('be the cause of much gossip and rumour') dok oblik *tongues are wagging* u englesko-hrvatskoj frazeografiji ima svoje frazeološke ekvivalente *krenuli su zli jezici, krenulo je rekla-kazala*. Bujas (2005), s druge strane, inačicu frazema *she wags her tongue* koju nalazimo pod natuknicom *tongue* povezuje samo s konceptom brbljavosti te stoga navodi prijevodne ekvivalente 'neprestano govori, mlati jezikom'. No pod natuknicom *wag* navodi oblik *her tongue is wagging* te prijevodni ekvivalent i poredbeni frazem *ide joj jezik kao zvrk*. Unatoč različitim varijantama i interpretacijama, možemo zaključiti da se motivacija svih izraza temelji na pokretima jezika i brzini govora koja se leksikalizira glagolom *wag* ili imenicom *zvrk*.

Frazemi u kojima je somatizam *jezik* metonimija za samog *čovjeka* zabilježeni su u frazeološkom fondu hrvatskog i njemačkog jezika. **Zli jezici, böse Zungen** predstavljaju 'zlobne ljude, zlobnike koji druge ogovaraju (olajavaju, kleveću) ili o njima lažu'. Engleski ekvivalent **wicked (evil, malicious) tongue (tongues)**, s druge strane, podrazumijeva metonimijsko proširenje *jezika* na *govor* jer se koristi uz glagol *have (have a wicked tongue)* u značenju 'the tendency to speak maliciously' ('sklonost zlobnom govoru'). Motivacija svih triju frazema jest prozorna, to jest, sinkronijski razumljiva.

3. 6. Dvoličnost, sklonost prijevari, podmuklost

Frazeme sa sastavnicom *jezik* kojima se izražava čovjekova sklonost laganju i prijevari te koji opisuju negativne ljudske osobine kao što su dvoličnost i pod-

muklost nalazimo samo u engleskoj i njemačkoj frazeografiji: **with forked tongue, mit gespaltener/doppelter Zunge reden/sprechen**. Motivacija frazema povezuje se s konvencionalnim znanjem o građi i funkciji jezika zmije te simbolikom koju navedena životinja nosi. Riječ je o rašljastom, rascijepljenom jeziku (*forked tongue / gespaltene Zunge*) kao glavnom obilježju ove omražene i otrovne životinje, simbola obmane i izdaje. Prema kršćanskoj tradiciji, još od prvog pada i istočnog grijeha Adama i Eve koji nalazimo u Bibliji, zmija predstavlja podmuklu zavodnicu i utjelovljenje samoga zla koje je čovjeka odvojilo od Boga i milosnog života u raj u zemlji. Engleski izraz prvi put spominje se upravo u Miltonovu djelu „Paradise Lost” (1667.) i još uvijek je često u uporabi (Ammer 2013).

Dok englesko-hrvatski izvori ne sadrže prijevodni ekvivalent frazema, dvojezična njemačko-hrvatska leksikografija donosi parafrazu ‘biti neiskren (dvoličan)’, ali navodi i leksičku varijantu *mit doppelter/gespaltener Zunge sprechen* u kojoj *doppelte Zunge* (dosl. ‘dvostruki jezik’) odražava govor koji je obilježen proturječnostima, u kojem čovjek govori ono što drugi žele čuti te je stoga sklon licemjerju.

3. 7. Sklonost kritiziranju

Prema frazeografskim izvorima **jezikovu juhu** čine ‘stalni prigovori, prijekori, grdnje i pokude’. Engleski korpus sadrži dva frazema kojima se izražava ista izvanjezična stvarnost, no nešto drugačije definirana: ‘if you **give someone the rough side of your tongue or the rough edge of your tongue**, you speak *angrily* to them about something that they have done *wrong*’ (*Collins Cobuild Idioms Dictionary*: 454). S druge strane, ‘if someone **gives you a tongue lashing**, they speak *very angrily* to you about something that you have done’ (ibid.). Proširena definicija prvog frazema bliža je hrvatskom opisu te glasi ‘to give someone severe criticism and/or a stern reprimand’ – uputiti *kome* oštru kritiku i/ili strog ukor.

Oba engleska frazema, prema navedenim definicijama, sadrže i sem ljutnje te, iako ih možemo smatrati sinonimskim parnjacima, među njima postoje određene razlike. Naime, u prvom izrazu ljutito razgovaramo s kime o nečemu što je tko *pogrešno* napravio, dok je u drugom izrazu riječ o *veoma* ljutitom razgovoru

o nečemu što smo napravili. Nalazimo da se hrvatski frazem najčešće upotrebljava uz glagol *dobiti*, ali *popiti* i *servirati* čime nam se, uz napomenu da je riječ o elaboriranim prigovorima koje obično žena upućuje mužu, ukazuje na to da *jezikova juha* simbolizira „verbalni obrok” koji čovjek može dobiti umjesto pravog jela, to jest, juhe od primjerice telećeg ili goveđeg jezika, koja predstavlja gastronomski užitak još od ranog srednjeg vijeka i trpeza dobrostojećih plemića. Motivacija engleskih frazema, s druge strane, povezuje se s metaforičkom slikom jezika kao noža ili mača koji imaju opasne oštrice, ali i biča kojim se nekoga može išibati riječima.

Njemačke ekvivalente nalazimo u obliku parafraze ‘jdm. gehörig die Meinung sagen’ (‘reći *kome* što ga ide’), ali i kolokvijalnog izraza *jdm. eine Standpauke halten* (održati *kome* prodiku, očitati *kome* bukvicu).

3. 8. Uljudenost u govoru, pristojnost

Frazem **keep a civil tongue in one’s head** jedini je frazem trojezičnoga korpusa u kojem se sastavnicom *jezik* izražava pristojan i uljudan način govora (Ammer 2013), pri čemu upravo semantika pridjeva *civil* potvrđuje i samu motivaciju frazema. Hrvatski somatski korpus ne sadrži frazeološki ekvivalent sa sastavnicom *jezik*, to jest dvojezični frazeografski, kao ni leksikografski izvori ne nude prijevodne ekvivalente hrvatskoga izraza.

3. 9. Neozbiljnost, neiskrenost

With tongue in cheek primjer je frazema gestovno-mimičkog podrijetla pri čemu se konkretan denotat odnosi na izraz lica u kojem se jezik gura put unutrašnje strane obraza, najvjerojatnije da bi se suspregnuo osmijeh (Ammer 2013). Apstraktan denotat označava govornu ili pisanu komunikaciju koja je obilježena ironijom i neiskrenošću. Pisani oblik frazema prvi put je zabilježen u djelu Sir Waltera Scotta, „The Fair Maid of Perth” (1928), no sigurnu potvrdu uporabe u navedenom značenju nalazimo 1845. kod Richarda Barhama („The Ingoldsby Legends”)⁵. U englesko-hrvatskoj frazeografiji nalazimo kvantitativnu inačicu

⁵ Tongue in cheek, <https://www.theidioms.com/tongue-in-cheek/> (pristupljeno 4. prosinca 2024.).

engleskog oblika i nefrazeološki ekvivalent koji je ostvaren parafrazom *speak with your tongue in your cheek* – ‘govoriti tobože ozbiljno, a zapravo podrugljivo; indirektno se rugati komu, čemu’. Sem podrugljivosti, koji nije zastupljen u engleskim određenjima frazema, nalazimo i u inačici oblika u funkciji pridjeva, *a tongue-in-cheek remark* (‘podrugljiva primjedba’). Izrazi redom označavaju govor obilježen skrivenim motivima, neozbiljnošću i ironijom.

3. 10. Slatkorječivost

U trojezičnoj frazeografiji nalazimo samo jedan frazem koji se odnosi na osobinu slatkorječivosti. **Sladak na jeziku** je onaj ‘koji lijepim riječima prikriva prave namjere’ te, unatoč semantici pridjeva *sladak*, ne nosi pozitivne konotacije. Prema Kovačević (2012), ovaj frazem se, uz sem „laskanje”, uklapa u širi koncept dodvoravanja. Djelomični prijevodni ekvivalent *honey-tongued* nalazimo jedino u dvojezičnim leksikografskim izvorima, pri čemu se koncept slatkoće leksikalizira imenicom *med*. Budući da ni hrvatsko-njemački frazeografski izvori ne sadrže navedeni frazem, prijevodni ekvivalent nalazimo u dvojezičnoj leksikografiji gdje se pod natuknicom *slatkorječiv* navode izrazi ‘*süßlich, süßliche Reden führend*’, ali i oblik ‘*scheinheilig freundlich*’. Potonji ekvivalent također otkriva da je riječ o osobi koja je samo prijetvorno prijateljski nastrojena, to jest licemjerna. Motivaciju frazema povezujemo i s fizionomijom jezika kao organa osjeta, pri čemu se osjetilne stanice za slatko nalaze na vrhu jezika. Ono što je slatko, ujedno je stoga jeziku i uhu ugodno.

4. Rezultati i rasprava

Tablica 1. Ljudske osobine kao odraz interpersonalne komunikacije u frazemima sa sastavnicom *jezik/tongue/Zunge*.

Ljudske osobine	JEZIK	TONGUE	ZUNGE
Otvorenost, izravnost, iskrenost	biti oštra (oštrog) jezika imati oštar jezik oštar na jeziku bez dlake na jeziku biti bez dlake na jeziku nemati dlake na jeziku	have a sharp (biting) tongue	eine scharfe/spitze Zunge das/sein Herz auf der Zunge tragen/haben
Rječitost	jak na jeziku	have a silver tongue	mit tausend Zungen reden/predigen
Brljivost	duga (dugog) jezika imati dug jezik imati jezik kao krava rep mlatiti jezikom	loosen your tongue	eine lose Zunge
Brzopletost	brz (lak) na jeziku brza (brzog) jezika imati brz jezik	have a quick tongue	eine flinke Zunge
Sklonost ogovaranju, zloba, zajedljivost	imati prljav (pogan) jezik brusiti (oštriti) jezik očešati se jezikom <i>o koga</i> zli jezici biti oštra (oštrog) jezika imati oštar jezik oštar na jeziku	tongues wag set/start tongues wagging wicked (evil, malicious) tongue(s) have a sharp (biting) tongue	eine lose Zunge seine Zunge an. etw. wetzen böse Zungen eine spitze Zunge
Dvoličnost, sklonost prijevari, podmuklost	–	with forked tongue	mit gespaltener/doppelter Zunge reden/sprechen

Sklonost kritiziranju	jezikova juha	give someone the rough side (edge) of your tongue give someone a tongue lashing	–
Uljuđenost u govoru, pristojnost	–	keep a civil tongue in one's head	–
Neozbiljnost, neiskrenost	–	with tongue in cheek	–
Slatkorječivost	sladak na jeziku	–	–

Kao što je vidljivo iz tabličnog prikaza (Tablica 1) frazemima sa sastavnicom *jezik/tongue/Zunge* leksikalizira se širok spektar ljudskih osobina koje se otkrivaju putem čovjekova govora i interpersonalne komunikacije. S obzirom na udio leksikalizacije pojedinih osobina, engleski korpus pokazao se frazeološki najproduktivnijim, dok hrvatski i njemački dijele podjednaki omjer zastupljenosti.

Prva tematsko-značenjska skupina koja dijelom obuhvaća *etos* govornika obuhvaća frazeme kojima se leksikalizira **iskrenost**, ali i **otvorenost** i **izravnost** u govoru. Navedeni koncepti oprimjereni su prije svega frazemima hrvatskog i njemačkog korpusa. Tako u hrvatskom iskren čovjek *nema dlake na jeziku*, u njemačkom i hrvatskom *sadržaj srca ima na jeziku*, dok u svim trima jezicima iskrenost koja uključuje neugodan odnos prema sugovorniku podrazumijeva *oštar jezik* te biblijsku sliku jezika mača.

Rječitost je kao osobina u funkciji uvjerenja, ali upozoravanja sugovornika u hrvatskom izražena *jakim*, a u engleskom *srebrnim jezikom*. U njemačkom se pak rječita osoba izražava *s tisuću jezika* te hiperbolom naglašava iznimna govorna sposobnost.

Brbljave osobe u hrvatskom imaju *brz* i *dug* jezik, poneki čak velik *kao kravin rep* te njime *mlate*, ali i ogovaraju, dok je takav jezik u njemačkom i engleskom *labav* te stoga često nenamjerno otkriva pojedinosti iz tuđih života. **Brzopletost** se u svim trima jezicima ogleda u posjedovanju *brzoga jezika*.

U hrvatskom, čovjek koji je sklon **ogovaranju**, **zajedljivim** i **zlobnim primjedbama** te laganju ima *prljav* i *pogan jezik*, a kada se *jezikom očese o koga*, ujedno nekoga i kleveće. Budući da su osobine brbljivosti i ogovaranja često povezane, u engleskom su jezici koji se *njišu* metonimija čovjeka koji ogovara ili daje pov-

oda ogovaranju, ali ujedno odražavaju osobinu brbljavosti. *Labav jezik*, koji u njemačkom također povezujemo s konceptom brbljavosti, odnosi se na osobu koja je ujedno sklona drskim i bezobzirnim primjedbama te na taj način pokazuje nedostatak poštovanja prema sugovorniku. Biblijska slika jezika kao mača koji je *oštar* ili koji *brusimo* na sugovorniku ili određenoj temi preslikava se na značajke otvorene i izravne komunikacije, ali i ogovaranje te na oštar i zajedljiv govor u hrvatskom i njemačkom jeziku. Frazemi koji unutar ove skupine predstavljaju metonimiju za samog čovjeka ili njegov govor jesu *zli jezici / wicked tongues / böse Zungen*, a podrazumijevaju zlobne ljude koji druge ogovaraju ili kleveću. Negativne konotacije ove podskupine frazema ujedno su praćene i neprimjerenim odabirom *logosa*.

Veliki broj frazema ove frazeosemantičke skupine etimološki je povezan s Biblijom, u kojoj jezik kao metonimija govora predstavlja odraz moralnih vrijednosti čovjeka, a kao metonimija zmijske nosi izrazito negativnu simboliku izdaje, laži i obmane. Potonji primjer motivacije nalazimo samo u engleskim i njemačkim primjerima te onaj koji je **dvoličan i sklon prijevare** u obama jezicima govori *rašljastim* jezikom.

Sklonost kritiziranju leksikalizira se samo u hrvatskoj i engleskoj frazeologiji, pri čemu je *jezikova juha* jedini frazem u kojem se somatizam *jezik* pojavljuje u pridjevskom obliku. Pri tomu *jezikova juha* simbolizira „verbalni obrok” sastavljen od stalnih prigovora, prijekora, grdnja i pokuda dok se oštra kritika ili ukor u engleskom upućuje jezikom kojim *šibamo* druge (riječima) ili *pokazujemo njegovu grubu i opasnu stranu*, baš kao rubove oštrog noža ili mača. Zajedničko obilježje ovih triju različitih frazema jest sem ljutnje te su stoga svi izrazi emocionalno obojeni.

Uljuđenost u govoru, kao i **neozbiljnost** prožeta ironijom ili šalom, leksikaliziraju se somatizmom *jezik* jedino u engleskom jeziku pri čemu pristojna osoba *zadržava uljuđen jezik u glavi*, a ona koja govori tobože ozbiljno, a zapravo podrugljivo, govori *s jezikom u obrazu*. Potonji primjer predstavlja frazem gestovno-mimičkog podrijetla čiji apstraktan denotat označava govornu ili pisanu komunikaciju koja je obilježena ironijom i neiskrenošću.

5. Zaključak

Provedenim istraživanjem somatskih frazema sa sastavnicom *jezik/tongue/Zunge* potvrdila se, u okviru figurativne upotrebe jezika, antička izreka *govor je zrcalo duše, kako čovjek govori, takav i jest*, ali i biblijskog citata prema kojem *iz obilja srca usta govore* (Lk 6, 45). Pritom je semantičkom analizom trojezičnoga korpusa utvrđeno kako je u ovoj domeni jezika izostala pozitivna konotacija potonje tvrdnje budući da najveći broj frazema slikovito opisuju negativne ljudske osobine, a time i sadržaj čovjekove nutrine, otkrivajući kako ovaj organ govora i verbalne komunikacije, prema frazeološkom izričaju, češće koristimo za suvišan i neprimjeren govor, nego za izricanje pozitivnih misli i stavova o drugima. Sukladno tomu, zaključujemo da je čovjekov jezik, kao metonimija govora u svim trima jezicima, prije *nemirno zlo koje je teško ukrotiti* (Jak 3, 8) te da bi se antička sveza govora i moralnih vrijednosti dosegla u idealu prema kojem bi *onaj koji ne griješi u govoru, bio savršen čovjek* (Jak 3, 2).

Poredbenim istraživanjem također se ustanovilo kako se sličnosti unutar trojezičnoga korpusa temelje na zajedničkoj motivacijskoj osnovi – univerzalnoj funkciji jezika kao organa govora, kao i biblijskim slikama i simbolima koje su dio jezične riznice i poimanja svijeta zapadnoeuropskog kulturnog kruga. S druge strane, jezično uvjetovani izrazi u trima jezicima, čija je motivacija razrađena jedinstvenim motivacijskim mehanizmima i figurama, potvrđuju jezičnokulturnu određenost frazeološke građe pojedinog jezika. Drugim riječima, somatski frazemi sa sastavnicom *jezik/tongue/Zunge* predstavljaju odraz različitog poimanja i preslikavanja obilježja govora i interpersonalne komunikacije unutar figurativne upotrebe jezika pojedine jezične zajednice, a time i ljudskih osobina koje se iz njih zrcale.

Konačno, poredbena analiza korpusa pružila je ujedno uvid u frazeografski i leksikografski pristup obradi frazeološke građe na višejezičnoj osnovi te može poslužiti kao poticaj i osnova za daljnja (korpusna) istraživanja somatskih frazema u trima jezicima u okviru kojih bi se, između ostalog, ovjerila njihova upotreba u suvremenom jeziku.

Izvori

AMMER, CHRISTINE. 2013. *The American Heritage Dictionary of Idioms*. Houghton Mifflin Harcourt. Boston.

ANIĆ, VLADIMIR. 2003. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Novi liber. Zagreb.

BENDOW, IVANA. 2006. *Englesko-hrvatski frazeološki rječnik*. Školska knjiga. Zagreb.

BENDOW, IVANA. 2009. *Hrvatsko-engleski frazeološki rječnik*. Školska knjiga. Zagreb.

BUJAS, ŽELJKO. 2001. *Veliki hrvatsko-engleski rječnik*. Nakladni zavod Globus. Zagreb.

BUJAS, ŽELJKO. 2005. *Veliki englesko-hrvatski rječnik*. Nakladni zavod Globus. Zagreb.

Cambridge Idioms Dictionary. 2006. Cambridge University Press. Cambridge.

Collins Cobuild Idioms Dictionary. 2006. HarperCollins Publishers. Glasgow.

HANSEN, RENATE i dr. *Hrvatsko-njemački frazeološki rječnik*. 1988. Nakladni zavod Matice hrvatske, Verlag Otto Sagner. Zagreb – München.

MENAC, ANTICA; FINK-ARSOVSKI ŽELJKA; VENTURIN, RADOMIR. 2014. *Hrvatski frazeološki rječnik*. Naklada Ljevak. Zagreb.

Merriam-Webster's Collegiate Dictionary. 1999. Merriam-Webster. Inc. Springfield, Mass.

Oxford Dictionary of English Idioms. 1994. Oxford University Press. Oxford.

Oxford Dictionary of Idioms. 2020. Oxford University Press. Oxford.

SCHEMANN, HANS. 2011. *Deutsche Idiomatik. Wörterbuch der deutschen Redewendungen im Kontext*. De Gruyter. Berlin – Boston.

Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika. 2015. Ur. Jojić, Ljiljana i dr. Školska knjiga. Zagreb.

VRGOČ, DALIBOR; FINK ARSOVSKI, ŽELJKA. 2008. *Hrvatsko-engleski frazeološki rječnik*. Naklada Ljevak. Zagreb.

Wörterbuch der deutschen Idiomatik Band 11. Redewendungen. 2013. Dudenverlag. Berlin.

Literatura

ANTOLOVIĆ, KAMILO; SVILIČIĆ, NIKŠA. 2016. *Interpersonalna komunikacija*. K & K Promocija. Zagreb.

ARISTOTEL. 1989. *Retorika*. Retoriku sa starohelenskog preveo, studiju i komentare sačinio Marko Višić. Naprijed. Zagreb.

BORG, JAMES. 2010. *Moć uvjeravanja*. Veble commerce. Zagreb.

- BUNK, ANA; OPAŠIĆ, MAJA. 2010. Prilog kontrastivnoj analizi frazema sa zoonimskom sastavnicom u hrvatskome i češkome jeziku. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 36/2. 237–250.
- BURGER, HERALD. 2003. *Phraseologie: Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. Erich Schmidt Verlag, Berlin.
- DUGANDŽIĆ, ANA. 2019. *Somatski frazemi u hrvatskom i ukrajinskom jeziku*. Doktorski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb. 251 str.
- GUŁAWSKA-GAWKOWSKA, MALGORZATA. 2013. *Somatische und emotionale Konzepte in der deutschen und polnischen Phraseologie. Ein lexikographischer Ansatz zum phraseologischen Übersetzungswörterbuch*. Peter Lang, Frankfurt am Main.
- HARTLEY, PETER. 1999. *Interpersonal communication*. Routledge, New York.
- HRNJAK, ANITA. 2005. Geste i mimika kao izvor frazeologije (na primjeru hrvatske frazeologije). *Filologija* 44. 29–50.
- Jeruzalemska Biblija: Stari i Novi Zavjet s uvodima i bilješkama iz »La Bible de Jérusalem«. 2011. Ur. Rebić, Adalbert; Fućak, Jerko; Duda, Bonaventura. Kršćanska sadašnjost, Zagreb.
- KOVAČEVIĆ, BARBARA. 2012. *Hrvatski frazemi od glave do pete*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.
- NOVOSELEC, ZVONIMIR. 2019. *Frazeološke jedinice sa sastavnicom srce u hrvatskom i švedskom – kulturni modeli i motivacija*. Doktorski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb. 307 str.
- OMAZIĆ, MARIJA. 2014. Konceptualna metafora u frazeologiji. U: Stanojević, M. M. (ur.), *Metafore koje istražujemo: suvremeni uvid u konceptualnu metaforu*. Srednja Europa, Zagreb. 27–45.
- OMAZIĆ, MARIJA. 2015. *Phraseology through the looking glass*. Josip Juraj Strossmayer University, Osijek.
- SAPIR, EDWARD. 1927. Speech as a Personality Trait. *American Journal of Sociology* 32/6. 892–905.
- SARSEMBAYEVA, AIMAN i dr. 2018. English idioms describing a person's character. *XLinguae* 11 (3). <https://doi.org/10.18355/XL.2018.11.03.16>
- SPICIJARIĆ PAŠKVAN, NINA. 2018. A Contrastive Analysis of Hungarian and Croatian Idioms Containing the Component Head. *Studia Slavica Hung.* 63/2. 233–246. <https://doi.org/10.1556/060.2018.63.2.5>
- VALENČIĆ ARH, URŠKA; PAVIĆ PINTARIĆ, ANITA. 2020. Somatismen als Kodierungsmittel in Konfliktdialogen. *Slavia Centralis* XIII/1. 52–68.
- YULE, GEORGE. 1996. *Pragmatics*. Oxford University Press, Oxford.

Out of the Abundance of the Heart the Mouth Speaks – the Interconnection Between Speech and Personality Traits in Somatic Phraseology

Abstract

The paper analyzes idioms containing the somatic component *jezik/tongue/Zunge*, which represent human characteristics as reflections of human speech and interpersonal communication. It identifies similarities and differences at the semantic and motivational levels within Croatian, English, and German corpora. The study establishes that the primary motivation and common basis for these idioms stem from the function of language as an organ and the metonymy of speech. Additionally, it explores various motivational mechanisms that are unique to each language community. Through semantic analysis, the research demonstrates that idioms featuring the component *jezik/tongue/Zunge* in all three languages predominantly lexicalize negative aspects of human personality, highlighting the negative dimension of the relationship between speech and human traits in the realm of figurative language use.

Ključne riječi: frazemi sa sastavnicom *jezik/tongue/Zunge*, govor, interpersonalna komunikacija, ljudske osobine

Key words: idioms with the component *jezik/tongue/Zunge*, speech, interpersonal communication, human characteristics